

*Рогач С.М.,
д.е.н., професор,
завідувач кафедри економіки підприємства
імені професора І.Н. Романенка,
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

СУЧАСНИЙ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ АГРАРНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність та важливість дослідження еколого-економічних проблем аграрного землекористування у процесі подальших трансформацій земельних відносин. Здійснено аналіз сучасного стану аграрного землекористування України, виявлено його еколого-економічні тенденції, розкрито сутність екологічних й ґрунтозахисних проблем. Запропоновано систему пріоритетних напрямів та механізмів проведення цілеспрямованої державної політики у сфері регулювання земельних відносин та землекористування, в основу якої покладено вимоги екологічної збалансованості та потреб соціально-економічного розвитку країни.

Ключові слова: аграрне землекористування, сільськогосподарське виробництво, реформування земельних відносин, екологічний стан земель, деградаційні процеси, ґрунтозахисні заходи, охорона земель, державна політика.

Постановка проблеми. Сьогодні аграрний сектор України посідає одне з провідних місць у системі національної економіки. Забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору на міжнародних ринках тісно пов'язується з необхідністю його подальшого екологічно орієнтованого розвитку, збереження та відтворення природних ресурсів й раціонального користування ними. Раціональне, екологічнобезпечне землекористування є обов'язковою складовою комплексної системи експлуатації та охорони природних ресурсів, перебуває в центрі уваги вчених-аграріїв та обумовлює актуальність цього вектору наукової проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обґрунтуванню ролі і місця земельних ресурсів у системі соціально-економічного розвитку країни присвячена значна кількість наукових праць провідних вітчизняних учених, таких як, наприклад, Д. Бабміндра, І. Бистряков, В. Голян, Д. Добряк, С. Дорогунцов, Ш. Ібатулін, І. Ковальчук, Д. Крисанов, А. Мартин, В. Медведєв, Л. Новаковський, П. Саблук, А. Сохнич, М. Ступень, А. Третяк, М. Федоров, М. Хвесик, О. Ходаківська А. Чупіс. Одні з них розглядають землю як фактор соціально-економічного розвитку та як ресурс, що служить динамізації розширеного відтворення національного багатства, інші – як основу ресурсного потенціалу аграрної сфери, яка відіграє вирішальну роль у розвитку сільськогосподарського виробництва та забезпеченні населення життєво необхідними благами.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження більшості науковців, присвячені проблемам використання та охорони земель, спираються на централізовану модель управління земельними відносинами. У сучасних умовах, коли землекористування здебільшого

оперує приватними землями і ґрунтується на приватній підприємницькій ініціативі, законодавство країни в сфері охорони земель характеризується відсутністю чітких норм щодо забезпечення їхньої охорони та відтворення. За таких обставин проблеми сучасного стану та екологічнобезпечного використання земельних ресурсів потребують подальшого дослідження.

Мета статті полягає у тому, щоб на основі аналізу сучасного стану землекористування України виявити еколого-економічні тенденції використання земельних ресурсів, розкрити сутність екологічних й ґрунтозахисних проблем, а також обґрунтувати шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною метою стратегії аграрної політики на найближчу перспективу є створення організаційно-економічних умов для ефективного розвитку аграрного сектору на основі єдності економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства для стабільного забезпечення населення країни якісним, безпечним, доступним продовольством та промисловістю сільськогосподарською сировиною [1]. При цьому фундаментальною основою забезпечення таких організаційно-економічних умов має бути еколого-економічна ефективність аграрного виробництва як показник, що одночасно враховує як економічні, так і екологічні параметри сільськогосподарської діяльності. Одночасне врахування економічних і екологічних чинників дасть можливість сільському господарству ефективніше використовувати природні ресурси, що сприятиме зниженню антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище.

Україна володіє значним земельно-ресурсним потенціалом з великими масивами родючих земель та сприятливими природно-кліматичними умовами. Аналіз стану і змін структури земельного фонду України свідчить (табл. 1) про те, що за період з 2005 по 2016 рр. площа сільськогосподарських земель зменшилася на 259,4 тис. га, зменшилися також площі перелогів на 176 тис. га, сіножатей – на 31,6 тис. га, пасовищ – на 96 тис. га, багаторічних насаджень – на 11,5 тис. га.

Проте простежується чітка тенденція до підвищення розораності сільськогосподарських земель (на 59,1 тис. га збільшилась площа ріллі). Також збільшилися площі земель під забудову на 94,6 тис. га, відкритих заболочених земель – на 25,2 тис. га. Водночас спостерігається позитивна тенденція до збільшення площі земель лісгосподарського призначення.

Однак сучасне використання земель не можна вважати екологічнобезпечним. Так, територія України характеризується надзвичайно високим показником сільськогосподарської освоєності (71,7%), що значно перевищує екологічно обґрунтовані межі. Навіть з урахуванням тенденції щодо зниження за останні роки цей показник значно перевищує аналогічний показник більшості країн світу (рис. 1).

Склад і структура земельного фонду України

Види основних земельних угідь	1 січня 2005 р.		1 січня 2016 р.		2016 р. до 2005 р.	
	тис. га	%	тис. га	%	+, -	%
Сільськогосподарські землі	42 985,8	71,2	42 726,4	70,8	-259,4	99,4
зокрема, сільськогосподарські угіддя	41 763,8	69,2	41 507,9	68,8	-255,9	99,4
з них: рілля	32 482,2	53,8	32 541,3	53,9	59,1	100,2
перелоги	409,7	0,7	233,7	0,4	-176	57,0
багаторічні насадження	903,8	1,5	892,4	1,5	-11,4	98,7
сіножаті	2 438	4,0	2 406,4	4,0	-31,6	98,7
пасовища	5 530,1	9,2	5 434,1	9,0	-96,0	98,3
інші сільськогосподарські землі	1 222	2,0	1 218,5	2,0	-3,5	99,7
Ліси та інші лісовкриті площі	10 475,9	17,4	10 633,1	17,6	157,2	101,5
Забудовані землі	2 458,3	4,1	2 552,9	4,2	94,6	103,8
Відкриті заболочені землі	957,1	1,6	982,3	1,6	25,2	102,6
Сухі відкриті землі з особливим рослинним покривом	17,6	0,0	13,2	0,0	-4,4	75,0
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	1 039	1,7	1 020,6	1,7	-18,4	98,2
Всього земель (суша)	57 933,7	96,0	57 928,5	96,0	-5,2	100,0
Води (території, що покриті поверхневими водами)	2 421,1	4,0	2 426,4	4,0	5,3	100,2
Разом (територія)	60 354,9	100,0	60 354,9	100,0	0	100,0

Джерело: розраховано за [2]

У Польщі під аграрне виробництво задіяні площі вдвічі менші, а саме 14 млн. га (45% від площі с.-г. земель), аналогічно у Німеччині – 12 млн. га (32,7%). При цьому за якісним складом ґрунтів та продуктивністю угідь Україна вважається однією з найбагатших держав світу (площі чорноземних ґрунтів становлять 28 млн. га). На долю України приходить біля 0,45% світового земельного фонду, при цьому рілля займає 2,4% світової її площі. За загальноресурсними показниками землекористування Україна також характеризується надзвичайно високим рівнем освоєння життєвого простору, а тільки близько 7% території можна віднести до антропогенно незміненої.

У результаті ринкових трансформацій відбулися і значні зміни у структурі власності земельного фонду. Реалізація аграрної реформи в Україні була спрямована переважно на трансформацію відносин власності і формування на її базі приватної форми як ефективнішої соціально-економічної системи

ристування Україна також характеризується надзвичайно високим рівнем освоєння життєвого простору, а тільки близько 7% території можна віднести до антропогенно незміненої.

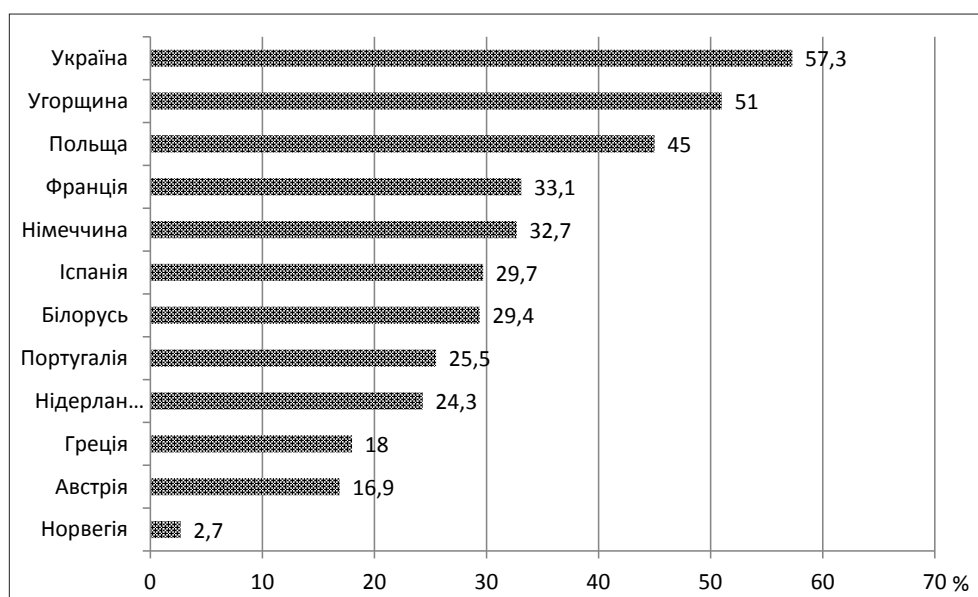

Рис. 1. Характеристика рівня розораності земель країн Західної Європи, Білорусі та України, %

Джерело: аналітичні дані Держгеокадастру України [3]

з високим мотиваційним механізмом ринкового господарювання [4]. Так, станом на 2016 р. у приватній власності перебували 31 034,9 тис. га (74,7%) сільськогосподарських угідь, державній – 10 462,4 тис. га (25,2%), у колективній – 17,3 тис. га (0,05%), а в комунальній – 16,8 тис. га (0,05%) [2]. Останніми роками динаміка структури власності значно сповільнилася, що свідчить про фактичне завершення трансформації відносин власності на землю.

Водночас через відсутність повноцінного ринку сільськогосподарських земель земельні відносини набули орендного характеру. До 2015 р. переважала короткострокова оренда, зокрема частка укладених договорів терміном до 5 років становила 35,5% їхньої загальної кількості, тоді як частка договорів тривалістю понад 10 років складала лише 15%. Нетривалість орендних відносин була головною причиною відсутності у більшості орендарів дбайливого ставлення до землі. Фактично землекористувачі не зацікавлені в довготривалому збереженні продуктивних властивостей земель, які не є їхньою власністю і з якими вони не пов'язують довгострокових господарських інтересів. Із 7 квітня 2015 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» від 12 лютого 2015 р. № 191, яким встановлено мінімальний термін оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного виробництва, фермерського господарства, особистого селянського господарства на рівні 7 років. Як наслідок, нині переважає оренда строком 8–10 років (45%). Зростає частка договорів оренди, укладених на строк понад 10 років (17%), близько 12% договорів оренди укладено на 7 років, а 26% – до 7 років [5].

Також до негативних тенденцій аграрного землекористування в Україні слід віднести зростання дефіциту гумусу та основних елементів живлення в ґрунтах. Цей екологічний аспект сільськогосподарського землекористування обумовлюється насамперед недосконалістю структури посівних площ, яка зазнала значних змін у напрямі збільшення частки культур, що користуються підвищеним попитом на ринку. Сучасний агробізнес динамічно адаптується до потреб національного й світових аграрних ринків та відмовляється від неприбуткових культур і тваринницьких галузей. Так, за період з 1990 по

2016 рр. частки таких культур, як кукурудза, соняшник, ріпак, мали чітку тенденцію до зростання (рис. 2).

У 2016 р. 115 сільськогосподарських підприємств України мали стовідсоткову частку кукурудзи у структурі ріллі, з них 24 господарства з площею понад 1 000 га. У 566 господарствах (11,2% усіх господарств, що вирощують кукурудзу) частка кукурудзи перевищувала 50%. Слід зазначити, що це господарства з орендованою площею землекористування більше 3 тис. га. У невеликих за площею господарствах (100–350 га) питома вага цієї культури знаходиться на оптимальному рівні у 4–14%. Подібна тенденція має місце і під час вирощування соняшнику, частка якого у структурі посівних площ в Україні у 2016 р. становила 22,5%, у сільськогосподарських підприємствах – 26,4%. При цьому 69 господарств мали стовідсоткову частку соняшнику у ріллі, у 10,5% господарств частка соняшнику у структурі ріллі перевищує 50%. Всього в Україні у підприємствах, які вирощують соняшник, знаходиться 23,1% ріллі (7,5 млн. га при оптимальній площі 1,8–2 млн. га). Формування врожаю названих культур відбувається за рахунок виносу з ґрунту значної кількості поживних речовин. Так, за середньої урожайності 15–20 ц/га соняшник і ріпак виносять від 200 до 260 кг поживних речовин з гектара.

Основними заходами щодо поповнення даних поживних речовин є застосування добрив. Однак останніми роками спостерігається тенденція щодо зниження обсягів внесення мінеральних добрив майже в 5 разів. Якщо в 1990 р. їх було внесено 4,2 млн. тонн діючої речовини, зокрема азотних – 1,8, фосфорних – 1,3, калійних – 1,2 млн. тонн, що у перерахунку на 1 га посівної площі становило 141 кг діючої речовини, то в 2016 р. – 1,728 млн. тонн діючої речовини, або 96 кг діючої речовини на 1 гектар. Обсяги внесення органічних добрив знизились з 8,6 тонн на 1 га в 1990 р. до 0,5 тони на 1 га в 2016 р. [2].

Результати аналізу стану їх використання свідчать про те, що забезпеченість землеробства мінеральними добривами становить 48% до потреби, відповідно, органічними добривами – 5% від потреби. Така кількість внесених добрив не може забезпечити бездефіцитного балансу гумусу та поживних речовин у ґрунтах України. В результаті не дотримується основний закон землеробства, а винесення поживних речовин не компенсується поверненням їх у ґрунт. Як наслідок, останніми роками

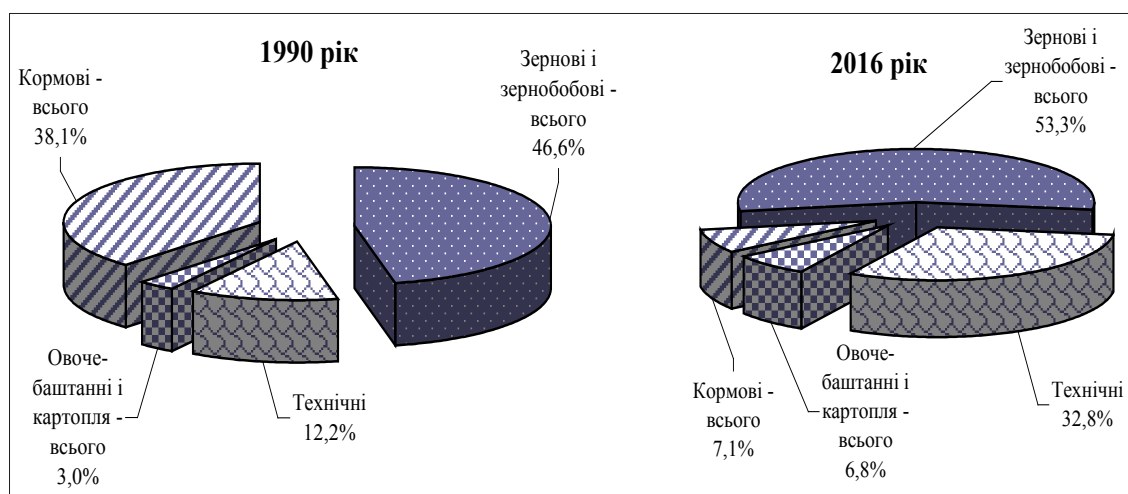

Рис. 2. Структура посівних площ у сільськогосподарських підприємствах України

Джерело: опрацьовано за [3]

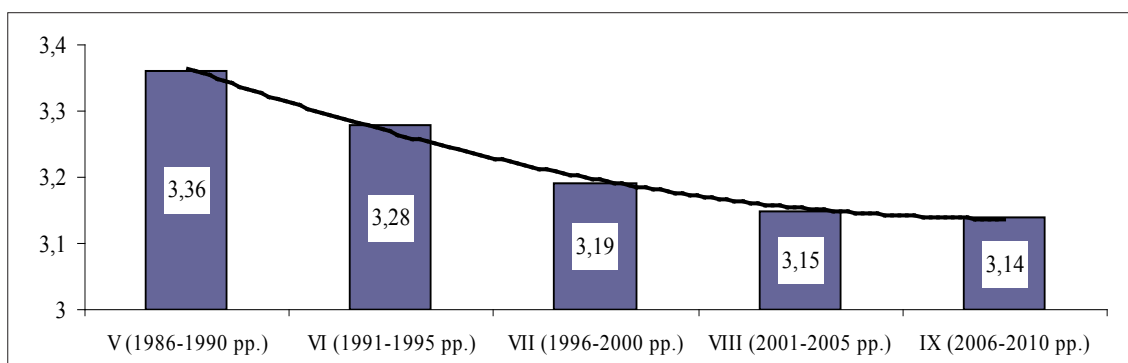

Рис. 3. Вміст гумусу у ґрунтах України за даними агрохімічних обстежень

Джерело: аналітичні дані Держгеокадастру України

спостерігається від’ємний баланс гумусу та поживних речовин у ґрунті. Негативним є той факт, що зі зниженням обсягів внесення органічних та мінеральних добрив відбуваються порушення їх співвідношення і перевищення норм азотистих сполук. Наслідком цих технологічних відхилень є зниження родючості ґрунтів у результаті зниження врожайності, зменшення обсягів валового виробництва й погіршення якісних характеристик виробленої продукції.

Згідно з розрахунками фахівців для реалізації завдань з нарощування виробництва продукції рослинництва в середньому по Україні необхідно збільшити річну норму внесення мінеральних добрив до 150 кг/га, органічних – 10,4 т/га, площі використання засобів захисту рослин розширити до 20 млн. га [6].

На тлі низьких обсягів внесення мінеральних і практично повної відсутності внесення органічних добрив спостерігається зниження вмісту у ґрунтах гумусу (0,5–0,6 тонн/га щорічно), що посилює мінералізацію ґрунтів, призводить до зниження родючості земель. За останні 20 років вміст гумусу зменшився на 0,22% (ці втрати в розрізі держави оцінюються в 453,4 млрд. грн.) (рис. 3). Згідно з даними останнього агрохімічного обстеження в Україні практично зникли ґрунти з високим вмістом гумусу. Так, якщо у 1990 р. вони становили 36,9%, то зараз – лише 3% [7]. Для вирішення цієї проблеми важливим завданням є внесення оптимальних доз органічних добрив, які зможуть забезпечити його бездефіцитний баланс.

Складною залишається ситуація з поширеністю деградаційних процесів у землекористуванні України. Згідно з даними Держгеокадастру України станом на 1 січня 2016 р. нараховується 13,3 млн. га сільськогосподарських угідь, що піддаються дії вітрової ерозії (22,0% від загальної площі цих угідь), зокрема 12,6 млн. га орних земель. Водна ерозія поширена на площі 19,4 млн. га (32,1% с.-г. земель). У складі еродованих земель налічуються 4,5 млн. га із середньо- та сильнозмитими ґрунтами, зокрема 68 тис. га повністю втратили гумусовий горизонт. Площа еродованих земель щорічно зростає на 80–100 тис. га. Найбільш еродованими є земельні угіддя Донецької (1 365,6 тис. га), Одеської (1 262,1 тис. га), Луганської (1 215,3 тис. га), Харківської (1 121,4 тис. га), Кіровоградської (1 029,1 тис. га) та Дніпропетровської (1 000,8 тис. га) областей. Еколого-економічні збитки від ерозії ґрунтів складають приблизно 9,1 млрд. гривень [3].

Досить інтенсивно розвиваються процеси лінійного розмиву та яроутворення. Площа ярів становить 140,3 тис. га,

а їх кількість перевищує 500 тисяч. Вітрової ерозії систематично зазнають понад 6 млн. га земель, а в роки з пиловими бурями – до 20 млн. га.

На якісному стані земельних ресурсів відбиваються також і інші негативні чинники (засоленість, солонцюватість, перезволоженість, надмірна арідність, практично опустелення тощо). Зокрема, 10,7 млн. га (17,7% с.-г. угідь) складають кислі ґрунти, 2,2 млн. га (3,5%) – солонцюваті. Окрім того, 1,9 млн. га сільськогосподарських угідь займають перезволожені, 1,8 – заболочені, 0,6 млн. га – кам’яністі ґрунти. ґрунти з підвищеною кислотністю становлять 9,6 млн. га сільськогосподарських угідь, з яких на середньо- і сильнокислі припадають 4,4 млн. га [7].

Також слід зазначити, що досить небезпечним явищем є забруднення ґрунтів і ґрунтових вод пестицидами, радіонуклідами та важкими металами. Нині 4,6 млн. га сільськогосподарських угідь (12% загальної площі) мають високий рівень радіоактивного забруднення, близько 20% території України забруднено важкими металами, близько 8 млн. га земель – стійкими хлороорганічними препаратами (пестицидами).

Екстенсивне господарювання завдає значних збитків продуктивному потенціалу земельного фонду й значно знижує стійкість земель до деградаційних процесів. Деградація ґрунтів останнім часом є однією з найважливіших виробничо-екологічних проблем, без розв’язання якої неможливо буде забезпечувати високу еколого-економічну ефективність використання земель у майбутньому (табл. 2).

Таблиця 2
Поширеність деградаційних процесів у ґрунтах України

Тип деградації земель	Площа земель підданих впливу, млн. га	% від загальної площі країни
Вітрова ерозія	13,3	22,0
Водна ерозія	19,4	32,1
Комплексна ерозія	2,1	3,4
Підкислення ґрунтів	10,7	17,7
Засолення ґрунтів	1,7	2,8
Осолонцювання ґрунтів	2,2	3,5
Зсуви	0,2	0,3
Забруднення ґрунтів	12,1	20,0
Підтоплення земель	7,2	12,0
Порушення земель	0,2	0,3

Джерело: аналітичні дані Держгеокадастру України

Нині превалює така позиція: охорона земель державою стоїть за земель державної власності, а щодо земель приватної власності, то це справа приватних власників. Також не береться до уваги вимога ст. 1 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», якою передбачається «забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідація негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів» [5].

З позиції «великого бізнесу» сільське господарство часто розглядається як проект з короткотерміновими цілями, що має на меті одержання максимуму доходу в поточних роках без стратегічних планів на майбутнє. Тому раніше поширені підходи до охорони земель, які базувалися на централізованому плануванні та бюджетному фінансуванні ґрунтоохоронних заходів і суцільному землеустрої, в сучасних умовах уже не працюють. Необхідно створювати умови, коли на фінансування ґрунтоохоронних заходів спрямовуватиметься частина ренти, одержуваної агробізнесом під час забезпечення контролю держави за раціональністю використання земель і дотримання ґрунтоохоронних обмежень у землекористуванні.

Незважаючи на незадовільний екологічний стан земель країни, фінансування протиерозійних та ґрунтоохоронних заходів є недостатнім. Зокрема, у 2016 р. на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод було виділено 1 197,2 тис. грн., що становить 6,3% від загальної суми поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища [2].

Як відзначають фахівці, нині гостро стоїть питання будівництва (реконструкції) протиерозійних гідротехнічних споруд, наприклад, валів-каналів протяжністю 5,4 тис. км, площею 1 005,4 га; валів-доріг – 0,3 тис. км; водоскидних споруд – 122 шт.; терасування схилів – 198 шт.; протиерозійних ставків – 176 шт.; берегоукріплень протяжністю 377,3 км, площею 0,12 га [8, с. 17].

Як позитивні результати здійснення земельної реформи в Україні слід відзначити ліквідацію безумовної державної монополії власності на земельні ресурси, формування системи платного землекористування, становлення різних форм володіння і користування землею [9, с. 42]. Водночас період трансформаційних перетворень сільського господарства характеризується неоднозначними наслідками та еколого-економічними втратами для держави.

З метою ліквідації негативних екологічних та соціально-економічних наслідків, пов'язаних із перетвореннями в системі аграрних земельних відносин необхідні широкомасштабні системні заходи. Першочерговим заходом має бути формування адаптивної моделі управління земельними ресурсами, що припускає реалізацію ефективної системи екологічних та організаційно-управлінських функцій та включає виявлення проблемних питань, формування концепції та пропозицій щодо їх вирішення нормативно-правовими та організаційно-управлінськими методами.

Висновки. Проведений аналіз дає підстави зробити висновок щодо незадовільного екологічного стану сільськогосподарських земель, який набуває загрозливого для національної, передусім продовольчої, безпеки характеру. Раніше поширені підходи до охорони земель, які базувалися на централізованому плануванні та бюджетному фінансуванні ґрунтоохоронних заходів і суцільному землеустрої, в сучасних умовах уже не працюють. Втрата економічного інтересу землекористувачів до екологобезпечного землекористування вимагає нагального обґрунтування чіткого механізму організаційно-економічного

регулювання екологізації аграрного виробництва. Необхідно створювати умови, коли на фінансування ґрунтоохоронних заходів спрямовуватиметься частина ренти, одержуваної агробізнесом під час забезпечення контролю держави за раціональністю використання земель і дотримання ґрунтоохоронних обмежень у землекористуванні. Усе це зумовлює необхідність проведення розумного коригування структури використання сільськогосподарських угідь з точки зору раціонального природокористування та потреб суспільства у сільськогосподарській продукції. У перспективі необхідна розробка гнучкої, науково обґрунтованої системи землекористування, адаптованої для кожної природно-кліматичної зони, сільськогосподарського підприємства і фермерського господарства, що відповідає інтересам усіх категорій землевласників і забезпечує високу продуктивність ріллі, збереження і відтворення родючості ґрунту. Держава в питаннях землекористування повинна виступати консолідатором земель та дієвим інструментом забезпечення стабільності й ефективності їх використання, а також гарантом стійкої соціально та екологічно спрямованої політики в сфері земельних відносин.

Література:

1. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р / Офіційний вісник України. – 2013. – № 83. – С. 23.
2. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Офіційний веб-сайт Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру [Електронний ресурс]. – Режим доступу : land.gov.ua.
4. Організаційно-економічні інструменти державної аграрної політики в Україні : аналітична доп. / [В. Русан, О. Собкевич, А. Юрченко]. – К. : НІСД, 2012. – 31 с.
5. Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>.
6. Стратегічні напрями розвитку земельних відносин у сільському господарстві на період до 2020 року / [М. Федоров, О. Ходаківська, С. Корчинська, Н. Солов'яненко] ; за ред. Ю. Лупенка, М. Федорова. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. – 58 с.
7. Національна доповідь про стан родючості ґрунтів України / [М. Присяжнюк, С. Мельник, В. Жилкін та ін.] // Посібник українського хлібороба : наук. практич. щорічник. – 2011. – С. 41–70.
8. Лупенко Ю. Трансформація земельних відносин у сільському господарстві (аналітичний огляд) / Ю. Лупенко, О. Ходаківська. – К. : ННЦ ІАЕ, 2015. – 52 с.
9. Механізм економічного регулювання земельних відносин / [М. Ступень, С. Рогач, І. Рій] // Економіст. – 2015. – № 2 (340). – С. 42–43.

Рогач С.М. Современное эколого-экономическое состояние и тенденции аграрного землепользования в Украине

Анотація. В статті обґрунтовано актуальність і важливість дослідження еколого-економічних проблем аграрного землепользования в процесі дальніших трансформацій земельних відносин. Осуществлен аналіз сучасного стану аграрного землепользования України, виявлені його еколого-економічні тенденції, раскрыта сутність екологічних і ґрунтозахисних проблем. Предложена система пріоритетних напрямів і механізмів проведення ціленаправленої державної політики в сфері регулювання земельних відносин і землепользования, в основу котрої положені вимоги екологі-

ческой сбалансированности и потребностей социально-экономического развития страны.

Ключевые слова: аграрное землепользование, сельскохозяйственное производство, реформирование земельных отношений, экологическое состояние земель, деградационные процессы, почвозащитные мероприятия, охрана земель, государственная политика.

Rohach S.M. Modern ecological and economic status and trends of agrarian land use in Ukraine

The article substantiates the relevance and importance of researching the ecological and economic problems of agrarian land use in the process of further transformations

of land relations. The analysis of the current state of agrarian land use of Ukraine is carried out, its ecological and economic trends are revealed, and the essence of ecological and soil-protective problems is revealed. A system of priority directions and mechanisms for pursuing a purposeful state policy in the sphere of regulation of land relations and land use is proposed, based on the requirements of ecological balance and the needs of the country's socio-economic development.

Keywords: agrarian land use, reform of land relations, agricultural production, ecological condition of lands, degradation processes in soils, soil protection measures, land protection, public policy.